

Supervīzija un tehnoloģijas. Attālinātā (distances) supervīzija

Indra Markova

Supervīzija profesionāla supervizora vadībā arī izglītības jomā ir efektīvs profesionālās un personīgās izaugsmes instruments. Saskaņā ar somu pedagoģes S. Alilas un viņas kolēģu konstatēto pedagoģu supervīzijas galvenie pamatelementi ir virzība uz mērķi, konfidencialitāte un supervizora profesionālisms. Savā labākajā izpildījumā supervīzija var veidot vidi, kur mācīties būt par iekļaujošu pedagoģu (angl. *learning environment of inclusive teacherhood*). Būtiskākie faktori tajā ir stabilitāte, regularitāte un supervīzijas nepārtrauktība (angl. *continuity*; Alila, Määttä, & Usiautti, 2016).

Svarīgs aspekts ir supervīzijas pieejamība, un, tehnoloģijām attīstoties un ieņemot stabili vietu ikdienā, to sniegtās iespējas aktīvi tiek izmantotas arī supervīzijā – gan kā nepieciešamība, gan kā ērtība, gan kā ieradums, piemēram, supervizoram vai supervīzējamam mainot dzīvesvietu vai darba izpildes vietu. Arī aizvien biežāk izmantotās starptautiskās sadarbības formas, piemēram, skolu pedagoģiskā personāla profesionālās pilnveides iespējas ārvalstīs Erasmus+ programmā, starpdisciplināri un starptautiski projekti, rada nepieciešamību elastīgi pielāgot dažādus atbalsta pasākumus, tostarp supervīziju, atbilstoši tajos iesaistīto dalībnieku profesionālajām vajadzībām. Kā savā pētījumā ASV norāda A. G. Inmena un viņas kolēģi, tehnoloģijās balstīta supervīzija vai mācības atceļ ierobežojumus telpas vai ceļā pavadītā laika dēļ (tas saskan arī ar Latvijas supervizoru (Ozola, 2020) novēroto), veicina iekļaušanu (angl. *inclusivity*) un piedāvā izmaksu ziņā efektīvu un pieejamu piekļuvi arī profesionāli izolētām kopienām, tādējādi samazinot profesionālās vientulības izjūtu, vienlaikus piedāvājot kvalificētu supervizoru lielāku pieejamību (Inman et al., 2019).

Likumsakarīgi, ka iespēja supervīziju piedzīvot ne vien klātienē, bet arī attālināti ir nonākusi zinātnisko pētījumu uzmanības centrā, un dažādās nozarēs pētījumi par to veikti jau kopš 20. gadsimta beigām, bet visvairāk – pēdējā desmitgadē (Inman et al., 2019). Tie aptver gan konkrētu supervizora un supervīzējamā personīgās pieredzes gadījumu analīzi (Robson & Whelan, 2006), gan plašākus pētījumus,

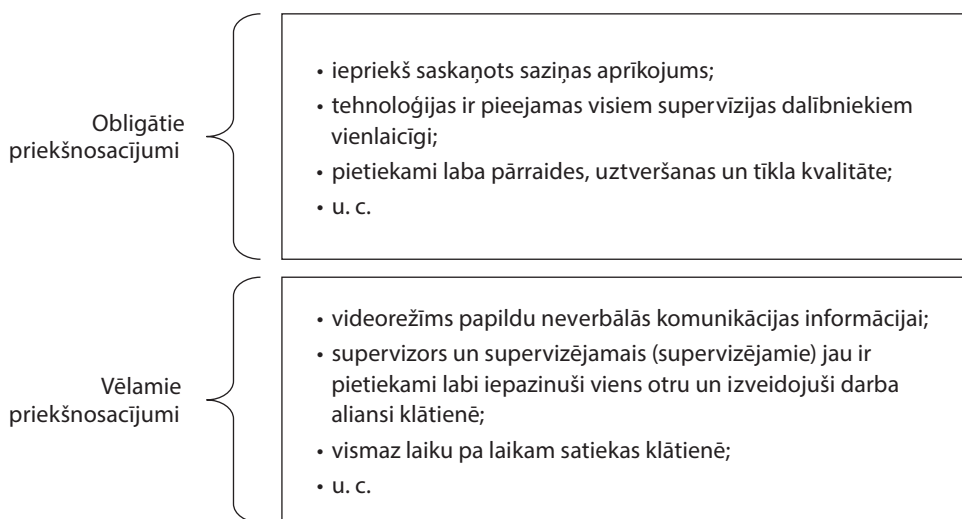
piemēram, par attālināto supervīziju konsultēšanā (*Lunda & Schultz, 2015*), psiholoģijā, psihoterapijā (*Rousmaniere, Abbass, & Frederickson, 2014; Rousmaniere, Abbass, Frederickson, Henning, & Taubner, 2014*), mācību procesā studentiem (*Schmidt et al., 2015*).

Tehnoloģiju izmantošana supervīzijas procesā neaprobežojas tikai ar saziņas formu – tās var tikt izmantotas arī klātienē pašā supervīzijas procesā kā līdzeklis saistībā ar specifisku metožu un tehniku izmantošanu (piemēram, lai izprastu mutvārdu informācijas nodošanas īpatnības, vienam supervīzējamam var tikt dots uzdevums audioaustiņās klausīties mūziku, kamēr citam supervīzējamam tiek nolasīts atstāstāmais teksts; filmēšana kā skata no malas fiksācija un uzņemta videomateriāla izpēte kopā ar supervīzoru), konfidencialitātei (piemēram, izmantojot pielāgotas elektroniskas aptaujas vai datorprogrammas anonīmai tūlītējai refleksijai supervīzijas sesijas laikā) u. tml. Klātienē tehnoloģijas tiek izmantotas pārsvarā fragmentāri un galvenokārt pēc supervīzora izvēles, savukārt tehnoloģiju izmantošana attālināti notiek arvien biežāk un ir aizvien vairāk pieprasīta, tādēļ turpmāk tiks apskatīti daži tehnoloģiju izmantošanas aspekti attālinātajā supervīzijas formātā.

A. G. Inmena ar kolēģiem ir veikusi vienu no aptverošākajiem pētījumiem, kas veltīts tehnoloģiju izmantošanai supervīzijā, un tajā ir apkopoti dažādie jēdzieni, ar ko apzīmē supervīziju, kas nenotiek klātienē: interneta supervīzija, kibersupervīzija, attālinātā (angl. *distance*) supervīzija, e-supervīzija, telesupervīzija, tehnoloģijās balstītā attālinātā konsultatīvā supervīzija u. c. (*Inman et al., 2019*). Attālinātajā supervīzijā lielākoties tiek izmantotas gan tīmekļa, gan balss pārraides tehnoloģijas, taču arī citas, piemēram, supervīzija ar e-pasta vai sarunu kanāla (angl. *chat*) starpniecību; biežāk tā tiek izmantota sinhroni jeb tiešsaistē.

Lai attālinātā supervīzija noritētu veiksmīgi, iepriekš rūpīgi jāveic sagatavošanās darbi, piemēram, jāvienojas par konkrētu tehnoloģiju, ar kuras palīdzību noritēs supervīzijas sesija, jānodrošina stabils tehnoloģiju pieslēgums un/vai tīkla darbība, kā arī jāpārlicinās, ka šīs tehnoloģijas ir pieejamas visiem plānotajiem supervīzijas dalībniekiem vienlaikus (*Schmidt et al., 2015*). Teorijā atrodamas arī norādes par citiem vēlamajiem supervīzijas priekšnoteikumiem (sk. 1. att.), piemēram, par iepriekš klātienē izveidotu darba aliansi (*Robson & Whelan, 2006*) vai kontaktu klātienē laiku pa laikam (*Rousmaniere, Abbass & Frederickson, 2014*).

Kāda ASV veikta pētījuma rezultāti liecina, ka nav konstatējamas statistiski nozīmīgas atšķirības attiecībā uz supervīzējamo subjektīvo izjūtu par supervīzijas lietderību atkarībā no tā, vai supervīzija tika piedzīvota pilnībā tiešsaistes vidē vai klātienē (*Bender & Dykeman, 2016*). Tomēr pētnieki izdarījuši atrunu attiecībā uz to, ka viņi nav spējuši nejaušināti sadalīt pētījuma dalībniekus eksperimentālajā un kontroles grupā, tādēļ nav iespējams noteikt, vai rezultāti būtu ar augstu ticamību attiecināmi uz visiem supervīzējamiem vai tikai tiem, kam ir augstāks tehnoloģisko prasmju līmenis.

1. attēls. Attālinātās supervīzijas obligātie un vēlamie priekšnosacījumi

Pētnieki arī atzīmē, ka attālinātās supervīzijas sesijās supervizējamie ir mazāk klātesoši un arī mazāk atvērti bažu par drošību (angl. *security concerns*) dēļ. Tiek norādīts, ka supervīzijas sesiju saturs var nebūt tik konfidenciāls kā klātbūtnes sesijās, kontaktējoties aci pret aci, tomēr supervizējamo bailes var samazināties, iegūstot vairāk pārlicības un arī uzlabojot prasmi rīkoties ar tehnoloģijām (Inman et al., 2019).

Ilinoisas Universitātes (ASV) pētnieku grupa norāda, ka pētījuma dalībnieki, kas piedzīvojuši supervīziju hibrīdmodelī (t. i., gan attālināti tiešsaistē, gan klātienē), izrāda pozitīvāku attieksmi pret attālināto supervīzijas formu nekā tie supervizējamie, kuri attālināto supervīziju nav piedzīvojuši; tomēr, lai arī kopumā attieksme ir pozitīva, tiek ieteikts satīties klātienē pirms tikšanās attālināti (Conn, Roberts, & Powell, 2009). Hibrīdmodelis ir bijis biežāk izmantotais formāts vairākos pētījumos, un tas ir pierādījis savu efektivitāti (Inman et al., 2019).

Tādējādi supervīzijas dalībniekiem un vispirmām kārtām jau supervizoram pašam ieteicams iepriekš apsvērt, vai attālinātā supervīzijas forma kopumā ir piemērota, un izlemēt, vai izvēlēties tikai attālināto formu vai veidot jaukta formāta sesijas (hibrīdmodeli), kā arī apsvērt, vai kāds no vēlamajiem priekšnoteikumiem tomēr ir pildāms obligāti. Piemēram, šī raksta autore pieredzē praksē ir pierādīts, ka attālināto supervīziju laikā vizuālais kontakts ir svarīgs elements, un tas saskan ar teorētisko pētījumu atziņām (Brandoff, & Lombardi, 2012). Supervizējamo savstarpējā iepazīšanās un uzticības gaisotnes izveidošanās norit veiksmīgāk un raitāk, ja visi supervīzijas dalībnieki var cits citu redzēt, nekā tad, ja viens vai vairāki dalībnieki nav redzami, pat ja tas ir supervizējamā izmantoto tehnoloģiju iespēju ierobežojuma, kļūdainas darbības dēļ vai ja supervizējamam nepietiek prasmju rīkoties ar tehnoloģijām. Arī vizuālais

kontakts var būtiski iekonomēt laiku, piemēram, ļaujot sniegt atgriezenisko saiti ne tikai pa vienam un verbāli, bet arī visiem vienlaicīgi ar zīmēm (galvas mājieni, ikšķa parādīšana, mīmika); dot iespēju ievērot citas niansas un formulēt arī savas izjūtas, tostarp aplūkojot citu dalībnieku individuāli radītus vai izvēlētos vizuālos materiālus, kas atrodas viņu fiziskajā telpā (zīmējumi, priekšmeti kā simboli) u. tml.

Būtiska nozīme ir arī klātbūtnei un iesaistei supervīzijas sesijā, kas daļēji skar ētikas un savstarpējās cieņas jautājumus, piemēram, kāda ir vienošanās par mobilo un stacionāro tālrunu lietošanu sesijas laikā, paralēlu datorprogrammu lietošanu (piemēram, e-pasta pārbaude, sarakste; tīmekļa portālu lietošana; paralēla piedalīšanās vēl citā tiešsaistes pasākumā (sapulcē, vebinārā); privāta fotografēšana, videoieraksta vai audioieraksta veikšana u. tml.); paralēla papīra dokumentu apstrāde (labošana, parakstīšana utt.); individuālo audioaustiņu lietojums (piemēram, ne vien savu apsvērumu dēļ, bet arī citu supervīzijas dalībnieku konfidencialitātes saglabāšanai); kā rīkoties situācijās, kad supervīzijas dalībnieku uzrunā citi supervīzijā neiesaistīti cilvēki (kolēģi, tuvinieki); kā rīkoties, ja sesijas vidū pēkšņi ir jāpārtrauc sava dalība tehnisku vai personisku iemeslu dēļ, un citi līdzīgi jautājumi.

Attālinātās supervīzijas formātā vairāk nekā klātienē supervīzijā var būt nepieciešama lielāka supervizora iesaiste un aktīva, pat direktīva procesa iniciēšana un vadīšana. Atšķirībā no klātienē supervīzijas, plānojot attālināto supervīzijas sesiju norisi, jāņem vērā papildaspekti, piemēram, jāveic izvēlētas platformas tehnisko iespēju un dažādo drošības aspektu izpēte, kas ir nozīmīgi gan lietojuma ērtības, gan fizisko personu datu aizsardzības kontekstā (platformas īpašnieks, turētājs, platformas piesaiste konkrētām valstīm, platformas uzstādījumu un dalībnieku pieslēgšanās kontroles iespējas, ieraksta funkcijas, tiešsaistes sarunu saglabāšanas iespēja un vieta utt.). Tāpat laikus, vēl pirms satikšanās pirmajā sesijā tiešsaistē, supervizoram jāapsver iespējamā supervīzijas sesijas gaita, metodes un tehnikas, kas varētu tikt izmantotas, un supervīzijas dalībniekiem jādara zināms, kā sagatavoties supervīzijas sesijai:

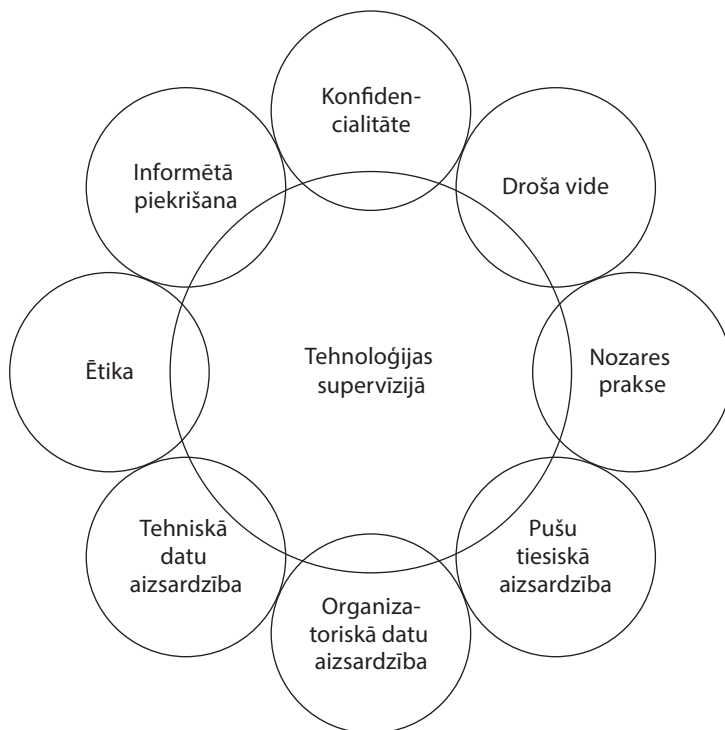
- kādiem materiāliem jābūt pieejamiem;
- kāda ir pieslēgšanās kārtība;
- vai, kad un cik ilgi tiks ieplānots laiks tehniskām pieslēguma un tehnoloģijas lietošanas pārbaudēm (nepieciešamības gadījumā sagatavojot un nosūtot detalizētu tehnoloģiju lietošanas instrukciju);
- vai būs pieejams tehniskais atbalsts;
- kā rīkoties, ja nokavē un nevar pieslēgties tikšanās vietai u. tml.

Supervizoram vēlams iepriekš apsvērt savu rīcību negaidītās situācijās (piemēram, elektrības piegādes pārrāvums; kāds no dalībniekiem tehniski nav dzirdams vai redzams vai arī ir dzirdams vai redzams tikai fragmentāri). Ja supervīzijas dalībnieks pats nav supervīzijas pasūtītājs un ir nepieciešama dalībnieku reģistrācija, papildus iepriekš būtu jāvienojas, kā tas notiks, un noteiktās situācijās (piemēram, ja

reģistrāciju plānots fiksēt, izmantojot tiešsaistes dalībnieku ekrānuuzņēmumu (angl. *screenshot*) vai tamlīdzīgi) par to iepriekš jāinformē arī supervīzijas dalībnieki.

Pirmo reizi pieslēdzoties tiešsaistes videi, dalībniekam nepieciešams veikt uzmanību tehnoloģisko pamatfunkciju apguvei – būtu saprātīgi rēķināties, ka šajā ziņā supervīzijas dalībnieku prasmes var būt ievērojami atšķirīgas, tādēļ ir būtiski paredzēt tam pietiekami daudz laika, izvērtēt, kuras ir absolūti nepieciešamās funkcijas, un sākt ar to iepazīstināšanu. Piemēram, ja tiek izmantota kāda no tiešsaistes saziņas platformām (dažas no plašāk pieejamām ir *Zoom*, *Skype*, *Google Meet*), pamatfunkciju skaitā var ietvert prasmi ieslēgt un izslēgt audiomikrofonu, videokameru, lietot sarunu kanālu, klātbūtnes efektam izvēlēties redzēt visus dalībniekus galerijas jeb režģa skatā u. tml. Kad to lietošana ir apgūta, pakāpeniski var pievienot papildfunkcijas pēc nepieciešamības, piemēram, prasmi koplietot ekrānu, darboties vienlaicīgi vienā lapā (tiešsaistes “interaktīvajā tāfelē”).

Supervīzijā ir ļoti pazīstams un tiek izmantots tāds elements kā informētā piekrišana, tomēr jāņem vērā, ka situācijās, kas skar tehnoloģiju izmantošanu, konfidencialitāte, drošība un visu iesaistīto pušu aizsardzība ir skatāma plašākā tvērumā nekā tikai tas, ko klātienē pierasts saprast ar informēto piekrišanu (sk. 2. att.).

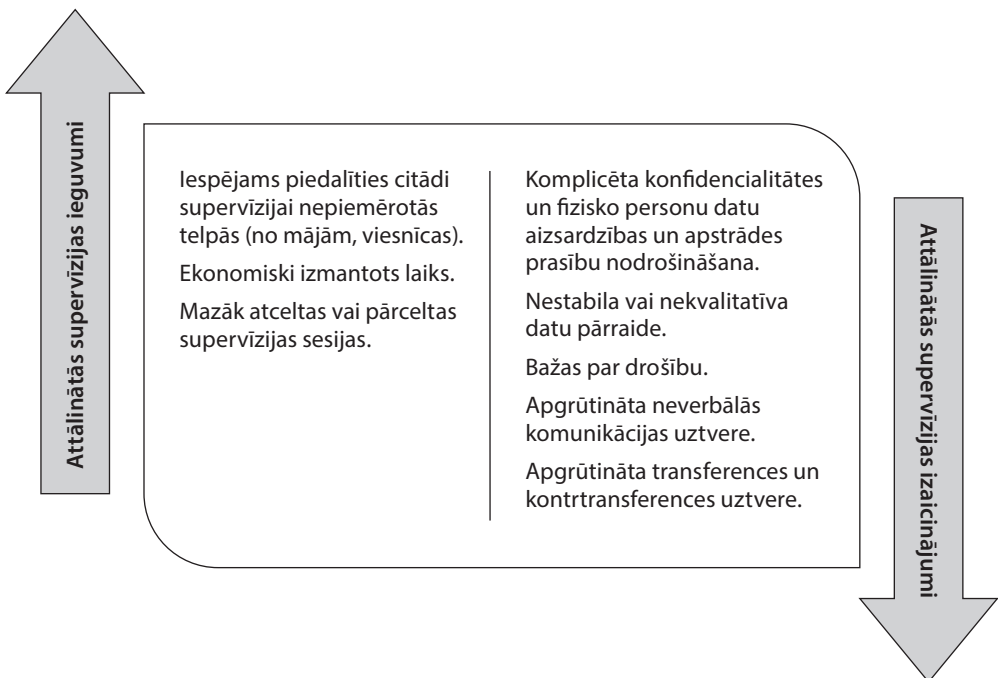
2. attēls. Daži aspekti saistībā ar tehnoloģiju lietošanu attālinātajā supervīzijā

Eiropas Savienībā kopš 2018. gada 25. maija ir uzsākta Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (ES) 2016/679 (2016. gada 27. aprīlis) par fizisku personu aizsardzību attiecībā uz personas datu apstrādi un šādu datu brīvu apriti un ar ko atceļ Direktīvu 95/46/EK (Vispārīgā datu aizsardzības regula) tiešā piemērošana visās dalībvalstīs, to skaitā arī Latvijas Republikā. Atbilstoši regulas 4. panta 1. un 2. punktā noteiktajam fiziskas personas dati ir “jebkura informācija, kas attiecas uz identificētu vai identificējamu fizisku personu (“datu subjekts”); identificējama fiziska persona ir tāda, kuru var tieši vai netieši identificēt, jo īpaši atsaucoties uz identifikatoru, piemēram, minētās personas vārdu, uzvārdu, identifikācijas numuru, atrašanās vietas datiem, tiešsaistes identifikatoru vai vienu vai vairākiem minētajai fiziskajai personai raksturīgiem fiziskās, fizioloģiskās, ģenētiskās, garīgās, ekonomiskās, kultūras vai sociālās identitātes faktoriem”, savukārt ar fizisko personu datu apstrādi tiek saprasta “jebkura ar personas datiem vai personas datu kopumiem veikta darbība vai darbību kopums, ko veic ar vai bez automatizētiem līdzekļiem, piemēram, vākšana, reģistrācija, organizēšana, strukturēšana, glabāšana, pielāgošana vai pārveidošana, atgūšana, aplūkošana, izmantošana, izpaušana, nosūtīt, izplatīt vai citādi darīt tos pieejamus, saskaņošana vai kombinēšana, ierobežošana, dzēšana vai iznīcināšana”. Tādējādi tas ietver ne tikai informāciju par procesu, kādā notiks datu apstrāde, bet arī dažādus tehniskus aspektus saistībā gan ar fizisko, gan elektronisko vidi – kā glabāšanas vietu un termiņu, piekļuves tiesības, datu iznīcināšanas un dzēšanas kārtību, kā arī informāciju par personas tiesībām saņemt par sevi iegūtos datus (piemēram, par tiesībām ielūkoties supervīzora piezīmēs, saņemt piekļuvi sesijas ierakstiem, pārliecināties par pierakstu un ierakstu uzglabāšanas vietu, veidu un drošumu) gandrīz neierobežotā apmērā un citas tiesības. Tā kā daudzos gadījumos izmantotās tehnoloģijas ir radītas vai izvietotas ārpus Eiropas Savienības un vēl dažu datu apstrādes jomā par līdzvērtīgām atzītu valstu robežām, papildus jāņem vērā arī nosacījumi, kas attiecas uz pārrobežu datu nodošanas prasībām.

Regulas kontekstā sevišķa vērība tiek veltīta neaizsargātu fizisku personu (īpaši bērnu, arī personu ar īpašām vajadzībām, senioru) personas datu apstrādes aizsardzībai. Lai arī pedagogijas kontekstā primāri tiek domāts par bērnu izglītošanu pirmsskolu un skolu līmenī, tomēr jāņem vērā, ka arī pieaugušie turpina tālākizglītoties visa mūža garumā. Papildus nedrīkst aizmirst, ka arī izglītības jomā (lai arī mazāk nekā uzņēmējdarbības vidē) nereti var saskarties ar sensitīviem personālvadības, stratēģiskās vadības noslēpumiem vai komercnoslēpumiem, it īpaši, ja supervīzijā piedalās iestāžu un organizāciju augstākā vadība vai supervīzējamie dalībnieki pārstāv privātas kapitālsabiedrības. Tādēļ ir jāievēro datu apstrādes pamatprincipi, tostarp godprātīgi un pārskatāmā, viegli izprotamā veidā izklāstot ne vien pašu supervīzijas procesu, bet arī daudzos tehniskos un organizatoriskos aspektus, kas ar to saistīti, it īpaši, ja kāda no iesaistītajām pusēm par to interesējas. Tādējādi tiek veicināta arī pārskatatbildības nodrošināšana atbilstoši regulas 5. panta otrajā daļā noteiktajam.

Šādā situācijā vienošanās (kontrakts) par supervīziju, kas daudzos gadījumos tiek slēgta vairāk procesa izpratnē nekā reāli dokumentēta, kļūst daudz rūpīgāk apsverama, un noteiktās situācijās vienošanos būtu ieteicams noslēgt arī juridiski saistošā rakstveida formā, tādējādi gan vienošanās sagatavošanas procesā ļaujot gūt labāku izpratni par iesaistīto pušu vajadzībām un gaidām attiecībā uz supervīzijas procesu un rezultātu, gan arī radot lielāku skaidrību par atbildības apjomu un veidu, kā arī tiesību un pienākumu sadali starp pusēm un potenciālajām sekām saistību neizpildes gadījumā.

Pie attālinātās supervīzijas ieguvumiem tiek uzsvērta arī iespēja piedalīties tajā citādi supervīzijai nepiemērotās (no mājām, viesnīcas) telpās (*Robson & Whelan, 2006*), savukārt attiecībā uz izaicinājumiem tiek norādīts uz komplicētu konfidencialitātes un fizisko personu datu apstrādes un aizsardzības prasību nodrošināšanu (*Rousmaniere, Abbass & Frederickson, 2014; Lunda & Schultz, 2015*), nestabilu vai nekvalitatīvu datu pārraidi, ko ne supervizors, ne supervīzijas dalībnieki nevar ietekmēt, piemēram, pieslēguma operatora vai programmatūras specifikas dēļ (*Rousmaniere, Abbass & Frederickson, 2014*), apgrūtinātu neverbālās komunikācijas uztveri (*Rousmaniere, Abbass, & Frederickson, et al., 2014*), kā arī apgrūtinātu transferences un kontrtransferences uztveri (*Lunda & Schultz, 2015*). Apkopojot tipiskākos ieguvumus un izaicinājumus (sk. 3. att.), jāsecina, ka nav viennozīmīgi pierādīts, ka kāda no supervīzijas formām (klātienē vai attālinātā) būtu universāli izmantojama visās situācijās.

3. attēls. Attālinātās supervīzijas ieguvumi un izaicinājumi

Izvēle par labu vienai vai citai tehnoloģijai būtu rūpīgāk jāpēta, gan ņemot vērā tehnoloģiju piedāvātās iespējas, gan izsverot to lietošanas dažādos riskus un nepieciešamos risinājumus, lai riskus samazinātu vai nepieļautu pilnībā.

Visu šo dažādo jautājumu iepriekšēja apsvēršana visām pusēm ļauj sagatavoties dažādiem scenārijiem, un, izrunājot tos gan ar pasūtītāju, gan supervizoru, gan supervīzijas dalībniekiem, visas puses iegūst lielāku pārliecību, paredzamību un drošību par notiekošo attālinātās supervīzijas procesā. Kopumā rūpīga sagatavošanās un pārdomāts tehnoloģiju lietojums var nodrošināt gan jaunu profesionālās izaugsmes iespēju elastīgi reaģēt, sastopoties ar iepriekš nepiedzīvotām situācijām, gan veiksmīgu pieredzi, izmantojot dažādus tehnoloģiskos risinājumus supervīzijā.

Avoti un literatūra

- Alila, S., Määttä, K., & Uusiautti, S. (2016). How Does Supervision Support Inclusive Teacherhood? *International Electronic Journal of Elementary Education*, 8(3), 351–362.
- Bender, S., & Dykeman, C. (2016). Supervisees' Perceptions of Effective Supervision: A Comparison of Fully Synchronous Cybersupervision to Traditional Methods. *Journal of Technology in Human Services*, 34(4), 326–337. Iegūts no: <https://doi-org.db.rsu.lv/10.1080/15228835.2016.1250026>
- Brandoff, R., & Lombardi, R. (2012). Miles Apart: Two Art Therapists' Experience of Distance Supervision. *Art Therapy: Journal of the American Art Therapy Association*, 29(2), 93–96.
- Conn, S. R., Roberts, R. L., & Powell, B. M. (2009). Attitudes and Satisfaction with a Hybrid Model of Counseling Supervision. *Journal of Educational Technology & Society*, 12(2), 298–306.
- Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2016/679 (2016. gada 27. aprīlis) par fizisku personu aizsardzību attiecībā uz personas datu apstrādi un šādu datu brīvu apriti un ar ko atceļ Direktīvu 95/46/EK (Vispārīgā datu aizsardzības regula). *Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis*, L 119, 2016. gada 4. maijs.
- Inman, A. G., Bashian, H., Pendse, A. C., & Luu, L. P. (2019). Publication trends in tele-supervision: A content analysis study. *Clinical Supervisor*, 38(1), 97–115. Iegūts no: <https://doi-org.db.rsu.lv/10.1080/07325223.2018.1528194>
- Lund, E. M., & Schultz, J. C. (2015). Distance Supervision in Rehabilitation Counseling: Ethical and Clinical Considerations. *Rehabilitation Research, Policy, and Education*, 29(1), 88–95.
- Ozola, I. (2020). Supervīzija sociālajā darbā ārkārtējos apstākļos: supervizora pārdomas. *Sociālais darbs Latvijā*, 1/2020, 46–48.
- Robson, M., & Whelan, L. (2006). Virtue out of necessity? Reflections on a telephone supervision relationship. *Counselling & Psychotherapy Research*, 6(3), 202–208. Iegūts no: <https://doi-org.db.rsu.lv/10.1080/14733140600857576>
- Rousmaniere, T., Abbass, A., & Frederickson, J. (2014). New Developments in Technology-Assisted Supervision and Training: A Practical Overview. *Journal of Clinical Psychology*, 70(11), 1082–1093. Iegūts no: <https://doi-org.db.rsu.lv/10.1002/jclp.22129>

- Rousmaniere, T., Abbass, A., Frederickson, J., Henning, I., & Taubner, S. (2014). Video-conference for Psychotherapy Training and Supervision: Two Case Examples. *American Journal of Psychotherapy*, 68(2), 231–250. Iegūts no: <https://doi-org.db.rsu.lv/10.1176/appi.psychotherapy.2014.68.2.231>
- Schmidt, M., Gage, A. M., Gage, N., Cox, P., & McLeskey, J. (2015). Bringing the Field to the Supervisor: Innovation in Distance Supervision for Field-Based Experiences Using Mobile Technologies. *Rural Special Education Quarterly*, 34(1), 37–43.